

Innledning

At samfunnsvitenskapen generelt og sosiologien spesielt har mulighet til å ta opp i seg et tilnærmet uendelig antall emner, kan kanskje anses som en svakhet og et problem for faglig identitet. Det kan også angripes som en utfordring i forhold til å eksperimentere med uttrykksmåter og sosiologisk fantasi; skrive- og talemåter, genrevalg osv. Vi mener nok at sosiologien som vitenskap ikke utmerker seg spesielt med hensyn til en slik eksperimentering, og Sosiologisk Årbok har tatt mål av seg å vise frem et større mangfold enn det som normalt praktiseres innenfor en strengt vitenskapelige form – bidragene i denne utgaven har stor spennvidde med hensyn til tema og form. Når vi nå har lagt siste hånd på dette nummeret, gjenstår det for leseren å vurdere om årets første utgave bidrar til å virkeliggjøre slike ambisjoner.

De to første artikler tematiserer på hvert sitt vis forhold mellom sted, tilhørighet og identitet. Den svenske etnologen Orvar Löfgren har i artiklen *The nation as home or motell?* tematisert forholdet mellom sted, bevegelse og tilhørighet. Han er kritisk til den postmoderne samfunnsteoriens tendens til å beskrive moderne identitetsutvikling som tap, flyt og fragmentering, blant annet beskrevet gjennom karakterer som flanøren, vagabonden, turisten og spilleren, slik f.eks. Baumann gjør. Gjennom en morsom historisk gjennomgang av radioens betydning for nasjonal identitetsdannelse, viser Löfgren hvordan

denne teknologi har bidratt til politisk og kulturell identitetsskaping, både i det offentlige og private rom. Heller en å spørre om steder og identitet betydde mer eller mindre før i tiden, mener Löfgren en burde studere steders betydning i ulike historiske og kulturelle settinger.

Oddrun Sæther har i artikkelen *Å erfare steder* nettop gjort det. Gjennom et empirisk studium av prosjektet Skulpturlandskap Nordland, utdyper hun stedsforståelse utfra et kultursosiologisk perspektiv. Kunstneres ideer og lokalbefolkningens reaksjoner anskueliggjør forhold til landskap og steder, lokale endringsprosesser og mer eller mindre konfliktfylte stedshistorier. Sæther tese er at kunstneren ofte evner å gripe fatt i det uartikulerte og hellige ved steder, og skaper dermed debatt og reaksjoner knyttet til stedstilhørighet og stedsforståelse.

I den neste bolken har vi plassert tre artikler som på ulikt vis tar for seg temaet bil og trafikk. I artikkelen *Traffic behavior as social interaction* tar Juhlin opp forholdet mellom teknologibasert trafikkstyring og en mer uformell kontroll basert på bilkjøring som sosial samhandling. Istedet for å betrakte trafikken som en utelukkende regelstyrt adferd, viser han hvordan god flyt (og sikkerhet) i trafikken er avhengig av en rekke situasjonsspesifikke samhandlingmønstre mellom bilførere. Artikkelen er trykt med tillatelse fra BAS-förlag i Göteborg. I artikkelen *Public and private moves* kommer Otnes med et nytt bidrag om bilens og transportens sosiomaterielle betingelser. I denne artikkelen tar han opp spørsmål knyttet til opplevelse av liminalitet og i hvilken grad transportadferd kan bidra til å endre menneskers habitus. Mjaatvedts artikkel *The motor car and the body* viderefører diskusjonen om endring av habitus i en Bourdieu-inspirert feltanalyse. Et viktig poeng hos Mjaatvedt er at bilen kan bidra til å redusere avstanden mellom den reelle og den legitime kroppen, ved at den fungerer som en markør av ønskede individuelle og sosiale egenskaper.

De to neste artiklene omhandler teori og tema som har stått og står

sentralt blant annet i miljøsosialogien, I artikkelen *Almenningens tragedie* presenterer Erling Berge en etterhvert rikholdig litteratur i etterkant av Garrett Hardins artikkel "The tragedy of the commons" fra 1968. Berge er spesielt opptatt av at det eksisterer endel uklarheter, både i modellen selv og i bruken av denne, spesielt i forhold til å skille mellom ulike typer almenninger, f.eks. mellom private og offentlige. Dette har ført til en uheldig og alvorlig konsekvens for blant annet nomadesamfunn, der velmenende utviklingshjelpere har forsøkt å sette teorien ut i livet, uten å ha et edruelig forhold til skille mellom modell og virkelighet.

Bærekraftig forbruk i et forbrukersamfunn? er en omarbeidet semesteroppgave i dr. ing. faget ved Vestlandsforskning. Holden foretar en kritisk gjennomgang av hvilke strategier som realistisk sett kan føre til ett bærekraftig forbruk. Lar en forestilling om bærekraftig forbruk seg idet hele tatt ørene med dagens forbrukere og forbruksmønster, er spørsmålet som reises, og som vurderes i forhold til tre mulige strategier: effektiviseringstilnærmingen (at nivået kan opprettholdes, men effektiviseres), sammensetningstilnærmingen (at man må forbruke andre mer miljøvennlige produkter) og volumtilnærmingen (at forbruket må reduseres). Ikke overraskende er det den siste tilnærmingen som holdes for å være den mest gangbare, men samtidig den mest radikale vurdert i forhold til moderne forbruk.

I siste del presenteres to forskjelligartede artikler. *The dilemma of economics: observer or actor?* er en kunnskapsrik artikkel som tar for seg teorier om rasjonelle handlingsvalg der disse tilsynelatende befinner seg på hjemme – innenfor økonomisk vitenskap. Dørmænen tar med seg filosofisk hermeneutisk teori over på økonomene hjemmebane og påviser problemer med refleksive prediksjoner innenfor deres teorier. En rasjonell aktør er en reflektiv aktør, og økonomiske teorier bør derfor forutsette et reflektiv forhold mellom sine aktører og de prediksjonene de kommer med. Når beskrivelser av denne relasjonen mellom teori og aktør ofte uteblir, er Dørmænenes tese at formale økonomisk teorier ikke griper sitt studieobjekt på en

adekvat måte.

Sist i denne utgaven presenterer vi en musikk sosiologisk godbit av Erling Albrechtsen. Han har skrevet det han kaller en “krøniker” om Haydens musikkverk *Skapelsen*. Her forsøker han å vise hvordan sosiologien kan benyttes til å “åpne opp” et avrundet kunstverk for sosiale, kulturelle og politiske fortolkninger uten å ende opp i deterministisk, avmystifiserende og kjedelig forutsigelig tenkning. Artikkelen er herved anbefalt!

Til slutt vil vi også nevnet at Årboka i det siste har arbeidet med mer enn utgivelse av årbøker. For det første har vi fått et ikke ubetydelig tilskudd til vårt redaksjonsråd, ved at Pierre Bourdieu har takket ja til å bli medlem der, noe vi håper kan utvikle seg til et fruktbart samarbeid framover. Vi har også gitt ut to monografier, Dag Østerbergs magistergradsavhandling fra 1961, *Den sosiale realitet*, og en posthumt utgivelse av Arild Thomassens studium av et terapeutisk samfunn for stoffmisbrukere, *Endring gjennom ritualer*. (Se annonsen bakerst for nærmere informasjon).

Redaksjonen